

1. UVOD

U uslovima slobodnog tržišta, odnosno kretanja ljudi, roba i kapitala, velikih mogućnosti međunarodne trgovine ali i slabosti i nedostataka državne kontrole, imovina proistekla iz kriminalne djelatnosti (eng. *“crime related property”*) na razne načine se ubacuje u legalne finansijske tokove, prikriva se njeno porijeklo i postaje legalan izvor finansiranja.¹ Na takav način oni koji se bave kriminalom dobijaju moć i uticaj na svim poljima društvenog života. Savremeni koncept borbe protiv kriminalne djelatnosti motivisane imovinskom koristi zasniva se na otklanjanju osnovnog podsticaja za kriminalnu aktivnost oduzimanjem prihoda stečenih kriminalom. Oduzimanje nezakonito stečenih prihoda u sklopu mjera za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i drugim oblicima imovinskog kriminala zauzima značajno mjesto.² Cilj ovakvog pristupa nalazimo u potrebi da se oduzimanjem ovako nezakonito stečene imovine otklanjaju motivi i sužavaju mogućnosti korišćenja prihoda stečenih kriminalom za vršenje

¹ Zemlje u razvoju gube između 20 do 40 milijardi US dolara svake godine kroz podmićivanje, lažno prisvajanje fondova, i druge vidove korupcije. Veći dio prihoda od korupcije koji pronalazi "utočište" u svjetskim finansijskim centrima iscrpljuje socijalne fondove i ekonomske razvojne programe, doprinosi daljem osiromašenju najsiromašnijih zemalja na svijetu. Žrtve ovog vida kriminala indirektno su djeca u potrebi za obrazovanjem, građani u potrebi za zdravstvenom zaštitom, ali i svi članovi društva koji doprinose svojim radom i zaslužuju uvjerenje da se javna sredstva koriste za poboljšanje kvaliteta života svih članova zajednice. Korupcija utiče na sve nas i tako narušava poverenje u vlade, bankarski i finansijski sektor, preduzeća u razvijenim i zemljama u razvoju. Vidi u: Brun, J. P., Gray, L., Scott, C., & Stephenson, M. K.: *Asset recovery handbook: a guide for practitioners*, International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank, Washington 2011.

² Bošković G., Mijalković S.: *Međunarodna saradnja u oduzimanju prihoda stečenih kriminalom*, Strani pravni život, broj: 1/2009, Beograd, str. 192.

drugih krivičnih djela, ali i u vraćanju nezakonito stečene imovine licima od kojih je protivpravno oduzeta ili društvenoj zajednici.

U postupku koji se pokreće i vodi povodom izvršenog krivičnog djela nadležni organi imaju dužnost da od izvršioca oduzmu imovinu koja je nastala ili pribavljena izvršenjem krivičnog djela. "Klasična" rješenja materijalnih i procesnih krivičnih propisa omogućavaju oduzimanje imovinske koristi koja je pribavljena izvršenjem konkretnog krivičnog djela, te predmeta koji su upotrebljeni, ili su bili namjenjeni ili koji su nastali izvršenjem krivičnog djela. Na takav način od izvršioca krivičnog djela se oduzima samo ograničeni dio imovine, odnosno, imovinske koristi dok znatna imovina koja potiče od obavljanja kriminalne djelatnosti kroz duži period, u postupku istrage i glavnog pretresa ostaje "*netaknuta*" i dalje služi kao baza i izvor finansiranja kriminalne djelatnosti. Iz ovih razloga u cilju suzbijanja i borbe, prvenstveno protiv organizovanog kriminala i korupcije, ali i drugih vidova kriminala, "*napad*" na kriminalnu imovinu je prepoznat kao najefikasniji instrument, odnosno metod za njegovo ostvarivanje.

1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA S HIPOTEZOM

Polazeći od načela da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom proizilaze i zakonske odredbe koje propisuju obavezu suda i organa krivičnog gonjenja da utvrđuju i oduzimaju imovinu koja je pribavljena izvršenjem krivičnog djela. Postojeća rješenja sadržana u domaćem zakonodavstvu propisuju oduzimanje imovinske koristi koja je stečena izvršenjem krivičnog djela kao specifičnu krivičnopravnu mjeru. Sa kriminalnopolitičkog aspekta, propisivanje i primjena ove mjere je izuzetno značajno sredstvo borbe protiv kriminaliteta. O značaju ove specifične krivičnopravne mjere u savremenoj politici suzbijanja kriminaliteta govori činjenica da je ona zauzela važno mjesto u nizu međunarodnopravnih konvencija.

U skladu sa rješenjima sadržanim u krivičnim i krivičnoprocesnim zakonima u Bosni i Hercegovini osnov za oduzimanje imovinske koristi je pravosnažna sudska odluka kojom je utvrđeno da je izvršenjem krivičnog djela ostvarena imovinska korist. Od počinioca krivičnog djela će se oduzeti novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koja je pribavljena krivičnim djelom, a ako oduzimanje nije moguće učinilac će se obavezati da plati novčani iznos koji odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi. Svrha ovog instituta jeste da se učiniocu oduzme ono što je stekao izvršenjem krivičnog djela kako mu se krivično djelo ne bi isplatilo. Dakle, imovina koja se oduzima od osumnjičenog, optuženog ili osuđenog, u skladu sa ovim zakonskim rješenjima, mora biti *u neposrednoj vezi* sa izvršenjem krivičnog djela za

koje mu se sudi. Takođe, od počinioca krivičnog djela oduzimaju se i predmeti koji su, pored ostalog, nastali izvršenjem krivičnog djela kroz mjeru bezbjednosti oduzimanja predmeta.

Ovim sistemom oduzimanja imovine, zakonodavac je na cjelovit način propisao obavezu oduzimanja i propisao postupak, kako bi se izvršilac krivičnog djela lišio imovine, odnosno imovinske koristi koju je stekao izvršenjem konkretnog krivičnog ili krivičnih djela za koje mu se sudi.

Donošenjem Zakona o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela³ Republika Srpska je prva u Bosni i Hercegovini učinila zaokret na polju oduzimanja imovine stečene kriminalom. Pored oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, oduzimanja predmeta koji su nastali izvršenjem krivičnog djela propisuje se i oduzimanje imovine, pod posebnim uslovima i posebnim postupkom za koju se ne dokaže zakonito porijeklo sticanja.

Uzimajući u obzir da postoje lica koja se profesionalno bave kriminalom, odnosno karateristiku profesionalizacije ali i specijalizacije u vršenju krivičnih djela izvodi se zaključak da prethodno navedeni postupak oduzimanja imovinske koristi ne obuhvata i onaj (znatan) dio imovine, odnosno, imovinske koristi koju posjeduje osuđeno lice, a koja je proistekla iz trajnog, organizovanog i profesionalnog vršenja krivičnih djela koja nikada nisu bila procesuirana iz različitih razloga. Uslijed toga izvršiocu ovih krivičnih djela i dalje upravljaju i raspolazu imovinom kriminalnog porijekla, bilo u lične interese, bilo radi finansiranja buduće kriminalne djelatnosti. Slabosti i nadostaci poreskog postupka i poreske politike dodatno, olakšava kriminalcima posjedovanje ove imovine, a državi otežava ostvarivanje principa da niko ne može zadržati imovinu, odnosno imovinsku korist koju je nezakonito stekao.

Po ugledu na postupak propisan u Republici Srbiji, u Republici Srpskoj je uspostavljen sistem za oduzimanje imovine izvršiocu krivičnog djela-vlasniku koji ne može dokazati zakonitost sticanja imovine, sa svojim specifičnim postupkom i organima nadležnim za otkrivanje, oduzimanje i upravljanje oduzetom imovinom. Polje primjene ovog zakona određeno je taksativno navedenim krivičnim djelima iz Krivičnog zakona Republike Srpske propisan je postupak finansijske istrage, privremenog i trajnog oduzimanja imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, upravljanje i raspolaganje oduzetom imvinom te postupak međunarodne saradnje u ovom postupku. Rješenja sadržana u ovom Zakonu, a koja se odnose na određivanje značenja izraza, određivanja privremene mjere, tereta dokazivanja i dokaznog standarda, postupka privremenog i trajnog oduzimanja, upravljanja i raspolaganja oduzetom imovinom, i dr. čine specifičnim i posebnim ovaj postupak u odnosu na "klasični" postupak

³ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 12/10.

oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Takođe ovaj postupak uslovljava i utvrđivanje pravne prirode ovog oduzimanja u pogledu čega postoje različita mišljenja i stavovi gdje jedni ističu ovoj mjeri karakter krivične sankcije, a drugi karakter specifične mjere